

ANTROPONÍMIA DE RASQUERA DEL 1348 AL 1553

Ventura CASTELLVELL

El terme de Rasquera està situat al sud-oest de la comarca de la Ribera d'Ebre, a l'esquerra del riu i limitant amb el Baix Ebre. Té una extensió aproximada d'uns 50 km². El terme és en part muntanyós. La serra de Cardó i en part pla, el Burgar. Hi predominen els cultius de secà i la ramaderia. Actualment, té una 850 habitants. La història d'aquest municipi va lligada a la de la Comanda de Miravet, primer de l'orde del Temple i després del de Sant Joan. Es coneix la seva carta de poblament, de l'any 1206, estudiada per en M.S. Jassans¹.

El registre més antic sobre els habitants de Rasquera, amb els noms dels diferents caps de casa, es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó² en una relació elaborada entre els anys 1348 i 1349 pel funcionari Blasco Fernández de Heredia. La finalitat d'aquesta llista era el cobrament del monedatge o maravedí. El mateix document conté les relacions d'habitants d'altres pobles de la Castellania d'Amposta a la qual pertanyia el terme de Rasquera, com Ginestar, Miravet, Benissanet, actuals municipis de la Ribera d'Ebre i veïns de Rasquera. La part dedicada a Rasquera va del foli 47 al 50:

“Moravedi de Rasquera de la baylia de Miravet

Primerament [ ] olgeta³
Berenguer Macip
Jacme Vandelòs
En Juhan Folquet
Na Calbetona
Pere Sagarra
Bertolí Barberà
Narmiscen Ripola⁴
Gaçul fill den Guiamó Gaçul
Na Malorcas
Bernat Poll
Pere Barbarà
Antoni Barbarà
Pere Capar

Bernat Pelicer
Na Emilia Polla
Maria filla den Pere Pol
Na Durana
Barnat Vandelòs
Muller den Nadal Cerbeto
Bernat Gener
Miguel Pol
Berulla filla den Pere Brull
Na Dolça Ripola
Pere Vidal
Bernat Pascuet
Domingo Ripol
Bernat Bernat
Na Maria uxor den Pere Duran
Bertomeo Olesa
Pere Rabaz
Sanxo Duran
Jacme Ripol
Pere Pascuet
Domingo Duran
Domingo Barberà
Guiamó Duran
Na Dalvall
Mascarosa de la Vall
Na Çaragocina
Bernat Vandelòs fill den Jacme
Bertoli Gaçul
Jacme Pascuet
Domingo Margo
Bernat Ripol
Na Marga filla den Domingo Sagarra
Domingo Duran fill den Arnau Duran
Geraldà filla den Do Duran
Na Guiralda uxor den (T)uro^s
Galceran Bonasan
Maria filla den Galceran Bonasan
Domingo Duran fill den Pere Duran

Dubdantes del dicto lugar de Rasquera

Nichil Calbato qui juravit
Don Horiol
Nichil Pere Ripol qui juravit
Nadal de Lenquanyan
Los fills den Pere Pedrolo”

Total 57 relacionats. Si tenim en compte que el monedatge era el pagament d'un morabatí cada septenni per foc que posseís béns per un valor de 15 morabatins o més, en aquesta relació hi ha 57 focs. Podem prendre, com una estimació aproximada, que cada foc equival a 4 habitants i mig, cosa que indica que el 1348 a Rasquera hi havia uns 256 habitants.

Es pot observar la presència dels noms "Duran" i "Durana" entre els habitants d'aquest any. És possible que es tracti de membres de la mateixa família de Duran de Pomar que, juntament amb Joan Ferriol, Vidal de Montbrió i Guillem de Tortosa, van rebre el 1206 la Carta de Poblament de Rasquera de mans de l'orde militar del Temple⁶. Després d'aquest fogatge, els Duran desapareixeran de les llistes de Rasquera.

El fogatge de 1358 no dóna els noms dels habitants de Rasquera, només indica el total de focs. Es guarda a l'Arxiu Diocesà de Girona i el va publicar i estudiar J. M. Pons Guri⁷. Es pot partir d'aquest estudi per conèixer les dades referents a Rasquera. En el foli 183 del fogatge comença la relació de focs de la Castellania d'Emposta: "recebudes de les Comenadories d'Uylldecona, d'Orta, de Miravet, d'Azchó, de la terra de l'Hospital en la Castellania d'Emposta". A continuació, en el foli 184, hi ha la referència a Rasquera: "Comenadoria de Miravet... Item rehebi del loch de Resquera per XXXII focs qui y foren atrobats, ...".

Són, doncs, 32; per tant, la població era d'uns 144 habitants.

El següent fogatge conegut, el de l'any 1378, tampoc no dóna a conèixer els noms dels habitants. Les dades específiques sobre Rasquera es poden llegir a l'edició que d'aquest fogatge va fer P. Bofarull⁸.

Es tracta d'una població inclosa a la "Comissió de Tortosa", a l'apartat "Fochs d'Esgleya" i dintre de la Comenaduria de Miravet". Concretament de Rasquera únicament diu: "Primo loch de Resquera 20" focs.

Aquests 20 focs representen, aproximadament, uns 90 habitants.

Ha de passar més d'un segle perquè es torni a trobar una llista d'habitants de Rasquera. En aquest cas, el fogatge és de l'any 1492 i d'alguns dels termes de la vegueria de Tortosa. Es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó⁹. Els fulls van sense numerar. Per la part del darrera del full posa "Nòmina de Rasquera", i per la del davant hi ha la següent relació:

"Memorial de Rasquera

Primo en Jaume Valdelòs

Item Antoni Ferrer

Item Antoni Domènech

Item Antoni Poll

Item en Francès Benet

Item Antoni Marco

Item na Benagues

Item Miquel Gies¹⁰

Item en Bretomeu Blader
Item Johan Farnós
Item Guillem Vidal”

Són en total 11 focs, que representen uns 49 habitants.

L'any 1496 es va fer un nou fogatge, a les vegueries de Tarragona, Tortosa, Montblanc i al comtat de Prades. Per a tal fi es van presentar a Gandesa el 17 de juny de l'any 1496 els representants de Rasquera, fra Antoni Segura, Antoni Poll i Matheu Benages, davant de mossèn Joan Margarit, canonge i ardiaca de la Seu de Girona, mossèn Joan Monrós, cavaller, i mossèn Baltasar Sorribes, burgès de la vila de Berga, dipufats generals elegits per les Corts de Catalunya. Es pot consultar a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, que és a la Casa de l'Ardiaca¹¹, i porta el títol de “Llibre fogatges de les vegaries de Tarragona, Tortosa, Montblanch y Comtat de Prades. Any MCCCCLXXXVI”. De Rasquera diu:

“Rasquera, terme y parròquia, vassalls del Senyor Castellà d'Amposta, absent.

Dit dia davant les dites tres persones comparegueren fra Anthoni Segura de la orde de Sent Joan, prior del Ginestar e de Rasquera, e Anthoni Poll balle e Matheu Benages, jurat del dit lloc, e liuraren e adveraren llur nòmina ut supra del tenor següent

Primo Jaume Valldelòs
Na Ferrera viuda
Na Dullona viuda
Anthoni Poll
En Benet
Anthoni Marcó
Berthomeu Benages
Matheu Benages
Miquel Mies¹²
Berthomeu Blader
Joan Farnós
Anthoni Vandelòs
Joan Rosselló
Anthoni Domènech

Sumen los dits XIII focs”.

Aquest fogatge va ser publicat per Josep Iglésies l'any 1987 a Reus¹³. Les diferències que hi ha respecte a la present transcripció són: “Na Dillona viuda”, “Miguel Mies”, “Berthomeu Balet”, no accentua “Farnos” i “Anthoni Bandelós”¹⁴.

Total hi ha 14 focs, i considerant una mitjana de 4 persones i mitja per casa representen unes 63 persones.

El mateix fogatge, però amb data del 1497, és a l'Arxiu de la Corona d'Aragó¹⁵. El paper està en molt mal estat, menjat per la humitat en la seva part superior esquerra. Tal com s'ha dit, és idèntic a l'anterior; no obstant això, el copiem per marcar les petites variacions gràfiques:

“Rasquera

Jaume Valldelòs¹⁴
Na Ferrera viuda
Na Dullona viuda
Anthoni Poll
En Benet
Anthoni Marcó
Barthomeu Benages
Matheu Benages
Miquel Mias
Barthomeu Blader
Johan Farnós
Anthoni Vandelòs
Johan Rosseló
Anthoni Domènech”

En el fogatge de l'any 1515, que també es pot consultar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó¹⁷, hi ha una nova llista d'habitants de Rasquera:

“Rasquera
Mossèn Barthomeu frares loc de Rasquera
Barthomeu Benages
Gabriel Benages
Gironès
Joan Quavaller
Antoni Vendelòs
Pere Ferrer
Joan Farnós
Antony Marquó
Pere Altadil
Jaume Vendelòs
Jaume Blader
Joan Timoneda
Barthomeu Vendelòs
Miser Joan Rosselló”

Total són 15 focs, que representen uns 67 habitants.

El següent cens es troba a l'Arxiu Històric de Tortosa¹⁸. Porta per títol “Colecta del fogatge de la vegueria de Tortosa” i una data de difícil lectura però que sembla que sigui el 1520. Entre els diversos fogatges de la Castellania d'Amposta hi ha el de Rasquera en el foli 38. És gairebé idèntic a l'anterior:

“Rasquera
Mossèn Barthomeu Francès
Vicari de Rasquera
Barthomeu Benages

Gabriel Benages
Gironès
Johan Cavaller
Anthoni Vandelòs
Pere Ferrer
Johan Ramos
Anthoni Marquo
Pere Altadil
Jaume Vendelòs
Jaume Blader
Johan Timoneda
Barthomeu Vandelòs
Mestre Johan Rosselló”

Total 16 focs, que representen uns 72 habitants. No obstant això, hi ha alguns dubtes sobre els dos primers relacionats de la llista: podrien ser la mateixa persona. En el cas, però, que no ho fossin, no hi ha cap dubte que es tracta de dos religiosos. Si així és, a l'hora de comptabilitzar els pobladors reals ho hauríem de tenir present. Sigui com sigui, el nombre de 72 habitants és un màxim discutible.

L'últim fogatge que s'utilitza en aquest recull d'habitants és el de l'any 1553, que es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó¹⁹. De Rasquera compiem les següents dades:

“A 10 de juliol MDLIII en dita ciutat de Tortosa, Jaume Valldelòs surrogat de jurat del loch de la Rasquera denuncia los focs de dit loch apart en cartes”.

“Rasquera

14 laychs

Joan Farnós
Guillem Altadill
Joan Altadill
Joan Marcó
Antoni Cavaller
Antoni Farnós
Joan Farnós
Pere Benages
Bertomeu Benages
Joan Benages
Matheu Benages
Jaume Valldellòs
Miquel Timoneda
Pere Blader
Joan Valdelòs”

Aquest fogatge va ser copiat i editat per Josep Iglésies. El text sobre Rasquera té dues variacions: escriu “Jaume Vendallós” i “Joan Vandelòs”²⁰.

El total de 1553 és de 15 focs, que poden representar uns 67 habitants aproximadament.

En el següent quadre es pot veure l'evolució en focs dels habitants de Rasquera al costat de la dels pobles veïns de Ginestar, també de la Comanda de Miravet, i de Benifallet, poble que formava part del terme general de Tortosa:

	1348	1358	1373	1378	1492	1496	1515	1520	1553
Ginestar	36	28	—	10	38	42	62	62	78
Rasquera	57	32	—	20	11	14	15	16	15
Benifallet	—	—	62	32	—	33	65	65	67

S'observa la gran minva de població que es produeix en el segle XIV, concretament a partir de 1348, com a conseqüència de les grans pestes que hi va haver a Catalunya, sobretot entre 1347 i 1351, i que van afectar negativament la població. Es pot veure també com a partir de finals del segle XV i principis del XVI la població de Ginestar i Benifallet augmenta fins a situar-se als mateixos nivells que dos segles abans, com en el cas de Benifallet, o doblar i tot el nombre d'habitants, com en el cas de Ginestar. Rasquera, en canvi, que en el quadre parteix d'una destacada xifra, 57 focs, arriba al nivell més baix en 1492, -Ginestar ja s'ha recuperat-, i s'estanca en uns nivells molt per sota dels de la majoria de pobles de la comarca²¹. Aquest breu treball només pretén donar a conèixer l'antroponímia de Rasquera en el període de dos segles. La seva funció, per tant, no és la d'analitzar les causes d'aquest desequilibri demogràfic, imputable molt probablement a raons econòmiques que caldria estudiar.

NOTES:

1. Veure *La Carta de Poblament de la vila de Rasquera* de Miquel S. JASSANS, publicat a *Amb el barret a la mà*, homenatge a Ramon Amigó i Anglès, pàgines 29-39. Reus, 1989.
2. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Patrimoni, 2406. Maravedí. Monedatge (Castellania d'Amposta). Fols. 47r-50r.
3. Hi ha un forat en el paper.
4. La lectura del prenom és dubtosa: el grup *mi* podria ser *nu* i la lletra *c* una *t*. Es tracta d'un nom femení, per tant la *N* inicial s'ha d'interpretar com a contracció del títol personal femení de cortesia. Caldria escriure, doncs, *N' Armiscen*.
5. Nom de lectura dubtosa. La primera consonant podria ser una *T* o una *C*. A més, no sabem si cal o no accentuar l'última vocal.
6. M.S. JASSANS, *La carta de poblament de la vila de Rasquera*.
7. J.M. PONS GURI. *Un fogatjament desconegut del 1358*. Boletín de la Real Academia de las Buenas Letras de Barcelona, Vol. XXX, 1963-1964, pàgines 461 i 462. Barcelona, 1964. El fogatge es troba a l'Arxiu Diocesà de Girona, Armari Arévalo de Çaço, Còdex 23-5.
8. Próspero de BOFARULL y MASCARÓ. *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. El volum XII publica el "Censo de Cataluña ordenado

en tiempo del rey don Pedro el Ceremonioso, custodiado en el Archivo General de la Corona de Aragón". Barcelona, 1856.

9. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Patrimoni. Fogatges, 2607/1. Vegueria de Tortosa, any 1492.
10. Aquest "Gies" podria ser una forma abreujada de "Gironès".
11. Arxiu Històric de la Ciutat. Fogatges, Inventari núm. 1179. Sèrie XIX, Vol. 13. Els folis no van numerats.
12. Sembla que hauria de dir "Gies", com en el fogatge anterior; en canvi, posa "Mies".
13. Josep IGLÉSIES. *La població de les vegueries de Tarragona, Montblanc i Tortosa, segons el fogatge de 1496*. Publicat per l'Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1987. La part dedicada a Rasquera és a la pàgina 286.
14. Es comprèn aquest error perquè en el document original la *V* apareix escrita sobre una *B* anterior.
15. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Patrimoni, Fogatges, A-403, vol. 4. Només es pot consultar una fotocòpia en la qual no es veu el número de foli.
16. L'última sfl.laba és il·legible.
17. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Patrimoni, Fogatges, A-401, fol. 248. Any 1515.
18. Arxiu Històric de Tortosa. Castellania i Templers, II-36.
19. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Patrimoni, Fogatges, núm. 2597, folis 35 i 36.
20. Josep IGLÉSIES. *El fogatge de 1553*. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona, 1979.
21. Veure el quadre de l'evolució de la població de la Ribera d'Ebre que publica la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* en el volum 11, dedicat al Priorat, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta, pàgines 120 i 121.

Recordeu:

SOCIETAT D'ONOMÀSTICA

Redacció Bùtletí i correspondència:
Palau Dalmases
Carrer Montcada, 20, pral.
08003 Barcelona